

EEN GEMEENTESECRETARIS OP ZWART ZAAD, de 'onfortuinigen levensloop' van Reinier Kikkert

Leon Bovée

Inleiding

Ten einde raad verzocht op 1 november 1848 Reinier Kikkert het vlaardingse stadsbestuur hem als eerste klerk ter secretarie van de stad Vlaardingen een salarisverhoging alsmede een eenmalige gratificatie toe te

Reinier Kikkert als klerk ter secretarie. Tekening van zijn vader Pieter, ca 1825.

kennen vanwege onder meer 'zijn onfortuinigen levensloop'. Het schriftelijk verzoek wekte mijn belangstelling voor deze persoon, die enkele jaren later tot gemeentesecretaris zou worden benoemd. Het hierna volgend artikel is het resultaat van een archivalische speurtocht naar de levensloop van een merkwaardig ambtenaar.

Het geslacht Kikkert staat in de 16e en 17e eeuw in aanzien. In vrouwelijke lijn is het geslacht verbonden met de enkhuizense familie Semeyns, en daardoor ook met de graven van Egmond. Door de Semeynssen worden aan de Oranjes grote renteloze voorschotten verstrekt in de 80-jarige strijd tegen de Spanjaarden. Ze worden daarvoor met privileges beloond². Eén van die privileges is het bekende en opmerkelijke Semeynsprivilege. Dit bepaalt dat leden van de familie, met al hun nakomelingen, het voorkeursrecht krijgen voor elke openbare betrekking, waarvoor zij maar enigszins geschikt geacht kunnen worden³. Ook de Kikkerts maken hier later aanspraak op.

De Kikkerts zijn afkomstig uit Westfriesland, met name Texel en Enkhuizen. De grootvader van Reinier, Hendrik Kikkert, vertrekt omstreeks 1770 vanuit Texel naar Leiden. In 1771 treedt hij in deze stad in de Pieterskerk in het huwelijk met Catharina Klinkenberg. Eén van de acht kinderen, die uit het huwelijk worden geboren, is Pieter. Hij treedt in 1798 in het huwelijk met Catharina Johanna Heijblom. Zijn beroep is kantoorbediende. Uit dit huwelijk wordt op 23 januari 1803 in Leiden onze hoofdpersoon, Reinier, geboren.

Reinier in zijn jeugdjaren

Nog in datzelfde jaar verhuist het gezin Kikkert naar Schiedam. Pieter is immers bij de schiedamse firma H. Bredero Azn benoemd als comptoirhouder, zeg maar boekhouder-administrateur. Deze betrekking is van korte duur, want op 1 mei 1809 treedt Pieter in dienst bij het vlaardingse compagnieschap van Jacobus Hoogendijk, Johan George Betz en Jan de Willigen. Als comptoirboekhouder gaat hij 1.000 gulden per jaar verdienen. Zijn jaarsalaris wordt met 100 gulden verhoogd als de napoleontische oorlogen eindigen en de handel herleeft. Twee keer per jaar krijgt hij een douceur van 25 gulden, namelijk op nieuwjaarsdag en tij-

dens de kermis. Bovendien mag hij het pand boven het kantoor aan de Waalsteeg gratis bewonen. Zijn werktijden zijn van 9 tot 12 uur en van 2 tot 5 uur. Voor twee halve dagen per week krijgt hij toestemming zijn werkzaamheden bij de firma Bredero voort te zetten⁴. In juni 1809 vestigt het gezin Kikkert zich in Vlaardingen⁵.

In oktober 1811 wordt Pieter te zamen met zijn broodheren door de franse gendarmes opgepakt en in de gevangenis in Amsterdam opgesloten onder verdenking van ontduiking van het napoleontische continentale stelsel. Wat is er gebeurd? In het voorjaar van 1811 krijgt de compagnieschap bij wijze van hoge uitzondering toestemming van de franse autoriteiten in 's-Gravenhage om met de hoeker De Vriendschap ter visvangst uit te varen. Echter, bij terugkeer van de hoeker in Amsterdam ontdekt de douane bij toeval dat er niet alleen meer haringvaten aan boord zijn dan tijdens het vertrek, maar ook dat er onder de hut van de kapitein ijslandse wanten en kousen verstopt zijn. Deze goederen vallen onder de contrabande van het strenge continentale stelsel, dat beoogde Engeland op de knieën te krijgen door het vasteland van Europa hermetisch voor dat land af te sluiten. De wanten en kousen wijzen op contacten met IJsland en ... Engeland. Het kantoor, annex woonhuis wordt grondig onderzocht. Pas na een half jaar worden de arrestanten weer in vrijheid gesteld⁶.

Als gevolg van deze nare ervaring heeft Pieter niet lang na te denken wanneer op 3 augustus 1813 de stedelijke ontvanger Andries Voogd zijn ontslagbrief inlevert bij het vlaardingse stadsbestuur. Nog diezelfde dag solliciteert Pieter naar de vacant komende functie⁷. Al op 7 augustus benoemt de stedelijke raad hem tot ontvanger met een jaarwedde van 700 gulden. Op jaarbasis gaat zijn inkomen er zeker 300 gulden op achteruit, een flinke financiële aderslating!

Reinier als klerk ter secretarie

Inmiddels moet Pieter voor 12 kinderen de kost verdienen. Daarom zal hij spoedig op zoek zijn gegaan naar bezoldigde baantjes voor zijn opgroeiende kinderen. Ondenkbaar is zeker niet dat hij gebruik gemaakt heeft van zijn vele ambtelijke contacten als stedelijk ontvanger. Zo krijgt Reinier werk aangeboden op de stads-

secretarie. Op 17-jarige leeftijd wordt hij met ingang van 1 november 1820 benoemd tot 2e klerk ter secretarie⁸.

Reinier vindt naast zijn ambtelijke werkzaamheden nog voldoende tijd om enige nevenfuncties te vervullen, want in de patentbelasting, een belasting op zelfstandige ondernemingen, wordt hij in 1822 aangeslagen als boekverkoper⁹, in 1823 tevens als 'splitter in de nederlandse loterij'¹⁰.

Hij spaart flink, want op 9 maart 1825 koopt Reinier een huis met erf aan de oostzijde van de Hoogstraat van de erfgenamen van Anthonie Vaster voor 1.500 gulden¹¹. Hiervoor hoeft hij bij de spaarbank slechts 700 gulden op hypotheek te lenen tegen 5 procent rente. In 1831 lost hij de lening af. In 1825 opent hij in dit pand een (kantoor-)boekhandel. Vanaf dat jaar wordt hij voor de patentbelasting ook aangeslagen als winkelier¹². Tevens begint hij in dit pand in 1827 een openbare lees- en uitleenbibliotheek¹³, de eerste bibliotheek die Vlaardingen in deze vorm gekend heeft. De ope-

Gemeentesecretaris Reinier Kikkert. Crayontekening van Walther Kupfer, ca 1855.

ningstijden zijn van 7 tot 22 uur, met uitzondering van zon- en feestdagen. Een jaarabonnement kost 6 tot 10 gulden, afhankelijk van het aantal boeken dat in één keer geleend mag worden. De bibliotheek voorziet in een grote behoefte, want door diverse uitbreidingen van de boekencollectie is in 1830 de catalogus aan zijn derde herdruk toe. De bibliotheek van de vlaardingse archiefdienst bezit een uniek exemplaar van deze catalogus, getiteld 'Generale naamlijst of beredeneerde catalogus der boekwerken, uitmakende de openbare leesbibliotheek van R. Kikkert, boekhandelaar te Vlaardingen, opgericht in 1827'. Een grote verscheidenheid van boeken wordt in deze catalogus met in totaal 671 titels aangeboden, van 'Vrolijke taferelen, toegewijd aan de vrienden van luim en gezelligheid' tot de ernstige 'Leerredenen van den boven alle lof verheven (dominee) Van der Palm'. In 1839 wordt de waarde van de bibliotheek geschat op het niet geringe bedrag van 1.000 gulden¹⁴. Brengt iemand zijn geleende boeken niet tijdig terug, dan wordt zijn naam in de volgende catalogus afgedrukt 'met capitale letters, ter waarschuwing voor anderen'. Op de laatste pagina van de catalogus geeft Kikkert een opsomming van de artikelen, die in zijn 'goedgesorteerde boekwinkel' verkrijgbaar zijn, zoals schrijfleien en pennemessen. Tenslotte deelt hij mee dat hij 'de predikbeurten uitgeeft voor eene gulden in het jaar'. Deze uitgave bestaat uit een smalle strook papier, die wekelijks verschijnt met de data en tijden der kerkdiensten, en met de namen van de predikanten die erin voorgaan. Ook geeft hij andere, voornamelijk gelegenheidsdrukwerkjes uit. Maar als uitgever schuwt Reinier ook het wat grotere werk niet. Zo verschijnt in 1840 bij hem het 135 pagina's tellende boekje van A. van der Hoeven, Geschiedenis der stad Vlaardingen, voor het opkomend geslacht¹⁵.

Het kan haast niet anders dan dat Reinier in zijn nevenactiviteiten bijgestaan wordt door zijn vrouw Clazijna Drop, met wie hij op 23 augustus 1826 trouwt. Door dit huwelijk ontvangt Reinier 500 gulden uit de zeer rijke nalatenschap van Clara van Spaarwoude¹⁶. In haar testament had die in 1598 (!) bepaald dat al haar erfenamen en hun nakomelingen een jaarlijks legaat of een som geld bij huwelijk zouden ontvangen¹⁷. Het huwelijk is van korte duur, want op 14 augustus 1828 overlijdt Clazijna: de eerste tegenslag in 'zijn onfortuinigen levensloop'. Op 9 juli 1827 is hun enige kind,

Petronella, geboren. Op 14 augustus 1831 hertrouwt Reinier in Brielle, met Anna Jacoba de Graaff, een dochter van de brielse boekhandelaar Jacob de Graaff. Dit huwelijk wordt verrijkt met 4 kinderen.

Door zijn toenemend aantal kinderen wordt zijn woning annex boekhandel en bibliotheek aan de Hoogstraat waarschijnlijk te klein. Op 21 november 1835 koopt hij een groot woonhuis aan de noordzijde van de Kwakelsteeg, hoek Biersloot voor 600 gulden¹⁸. Van Jan Koolhaalder, rentenier, leent hij 350 gulden, tegen 5 procent rente¹⁹. Zijn (kantoor-)boekhandel annex bibliotheek zet hij voort aan de Hoogstraat.

Ook het huwelijk met zijn tweede vrouw is van betrekkelijk korte duur, want op 2 juli 1839 sterft Anna Jacoba op 33-jarige leeftijd. Binnen een jaar, op 19 februari 1840, hertrouwt Reinier met Adriana Jacoba de Graaff. Zij is een jongere zuster van Anna Jacoba. Na ruim vier maanden, op 27 juni, wordt hun enig kind, Pieter, geboren. Hij overlijdt echter binnen vier weken. Het noodlot lijkt Reinier inderdaad te achtervolgen, als op 7 juli 1842 ook zijn derde vrouw, op slechts 26-jarige leeftijd, overlijdt. Op 1 november 1843 treedt Reinier, inmiddels 40 jaar oud, voor de vierde keer in het huwelijk. Dit huwelijk met de 22-jarige Hillegonda van Letten van Rossen houdt tot aan zijn dood stand. Uit dit huwelijk zullen 9 kinderen geboren worden.

Reinier moet in de loop der jaren voor 14 kinderen de kost verdienen, zeker voor die tijd, toen kinderbijslag niet bestond, geen gemakkelijke opgave! Naast zijn vele bovengenoemde nevenbetrekkingen laat hij zich daarom vanaf 1844 tevens inschrijven voor de patentbelasting als 'ondernemer van publieke verkooping' ²⁰, veilinghouder dus. Hij komt zelfs ook nog voor als wijnhandelaar²¹. Langs allerlei wegen tracht hij zijn deerniswekkende ambtenaarstractement aan te vullen, maar zijn inkomen blijft ontoereikend. Op 1 november 1848 schrijft hij ten einde raad zijn rekest aan het vlaardingse gemeentebestuur. Een eenmalige gratificatie van 250 gulden en een weddeverhoging van 100 gulden per jaar vindt hij wegens 'den 28sten verjaardag van zijn eerlijken en getrouwen stedelijken diensttijd' en 'zijn onfortuinigen levensloop' ²² gerechtvaardigd. De raad is het hier niet mee eens, want zonder zich verder in de zaak te verdiepen besluit zij op 6 november

Gemeentesecretaris Reinier Kikkert, ca 1860.

‘dat er geen termen gevonden zijn om aan zijn verlangen te voldoen’²³. Daarmee is voor het stadsbestuur de kous af.

Reinier Kikkert gemeentesecretaris

Als Johan Andreas Boeglos, sinds 1814 stedelijk secretaris, op 20 januari 1850 plotseling overlijdt, solliciteert Reinier nog dezelfde dag naar de, zeker in zijn ogen, dik betaalde functie. Het bekende spreekwoord ‘de een zijn dood, is de ander zijn brood’ lijkt in zijn meest

letterlijke betekenis voor Reinier op te gaan. Maar voor het zover is, zal er nog heel veel water door de Maas stromen! In zijn brief verzoekt hij de edelachtbare heren burgemeester, wethouders en leden van de stedelijke raad om ‘uit aanmerking van zijnen veeljarigen dienst, en daarvoor verkregen geschiktheid en zaak-kennis, acht te willen slaan op zijn persoon’²⁴. In totaal melden zich tien sollicitanten aan.

In het stedelijk reglement van 1824 is de procedure vastgelegd: zowel de raad als het college van burgemeester en wethouders maken een voordracht van elk 2 kandidaten, waarna de Koning, op voordracht van de minister van Binnenlandse Zaken, een besluit neemt²⁵. In de raadsvergadering van 4 februari wordt over de voordracht gestemd: na herstemming krijgt Joannis Oudorp Kortebrand, secretaris van de gemeente Kralingen 6 stemmen tegen Reinier 5. Als tweede kandidaat wordt op de nominatie geplaatst Jan de Willigen, kandidaat-notaris te 's-Gravenhage met 6 stemmen tegen Reinier, die wederom op 5 stemmen blijft steken²⁶. Op 6 februari maakt het college van burgemeester en wethouders zijn voordracht op: tot eerste kandidaat wordt Reinier gekozen met 2 stemmen, tegen A. Lorié, kandidaat-notaris te Rotterdam met 1 stem²⁷. In zijn brief van 18 februari 1850 maakt de gouverneur van Zuid-Holland namens de minister van Binnenlandse Zaken het gemeentebestuur er op attent dat de kandidaten van de raad niet benoembaar zijn, omdat zij geen vlaardingse ingezetenen zijn²⁸ en hij verzoekt het raadsvoorstel te herzien. Echter, in de vergadering van 20 februari blijft de raad unaniem in zijn voordracht volharden. Enkele raadsleden besluiten op eigen initiatief een brief naar de minister te schrijven. In deze brief motiveren zij waarom de meerderheid van de raad de kandidaten, die formeel aan de wettelijke eisen voldoen, niet geschikt acht²⁹. De hele, in onze ogen merkwaardige procedure, werpt duidelijk licht op de toenmalige bestuurscultuur. Over Reinier schrijven zij onverbloemd: ‘De heer Kikkert is wel sedert dertig jaren op de Secretarie werkzaam, en indien hij zich dien tijd te nut had gemaakt, was dezelve zeker meer dan voldoende om grondig ervaren te worden in al hetgeen tot het secretariaat behoort. Maar naar het oordeel van de ondergetekenden heeft hij steeds zijne werkzaamheden zonder zelfonderzoek geheel werktuiglijk verricht, zodat hij wel eenige kennis van het dagelijksch

voorkomende en loopende werk heeft, doch alle wezenlijke kunde, welke voor een goede waarneming van het secretariaat vereischt wordt, mist. En wanneer dit gemiste bestond bij iemand nieuw in dergelijke betrekking geplaatst, zoude men de hoop kunnen voeden dat hij bij eenen gereden aanleg zoals de vereischte kundigheden, door vlijt en studie zoude kunnen eigen maken. Doch bij iemand welke zoo ruimschoots in de gelegenheid is geweest om die kundigheden te verkrijgen moet men of gebrek aan aanleg of volslagen gebrek aan lust vooronderstellen, en beiden maken hem voor de betrekking ongeschikt'. Aan duidelijkheid laat hun mening over het functioneren van Reinier niets te wensen over. Geen enkel begrip lijkt aanwezig voor Reiniers huiselijke zorgen, hij moest eenvoudig wel bijbaantjes nemen zoveel hij kon, want de salariëring was ronduit onvoldoende. Bovendien achten de raadsleden het naar de geest van het stedelijk reglement onjuist dat twee zo belangrijke stedelijke functies als die van secretaris en ontvanger in handen zouden komen van twee zeer nauwe bloedverwanten (Reiniers broer Hendrik was in 1848 zijn vader opgevolgd als stedelijk ontvanger), waardoor 'als het ware eene familieregering geboren' werd. Al deze bezwaren van de raad worden echter door de minister terzijde geschoven, want op 3 maart 1850 wordt Reinier op voordracht van de minister van Binnenlandse Zaken door koning Willem III benoemd tot stedelijk secretaris³⁰.

Zat in Den Haag op dat moment meer mildheid dan in Vlaardingen, of heeft Reiniers aanspraak op het Seimeynsprivilege een rol gespeeld? Het is uit de archieven niet op te maken. In ieder geval is het toch opmerkelijk dat het gezin van Pieter Kikkert (die zich in 1809 als eenvoudige kantoorbediende in Vlaardingen vestigde) tot de opheffing van dit privilege door minister Thorbecke kort na 1850 (dus binnen een periode van ruim 40 jaar!), in Vlaardingen 2 stedelijke ontvangers en 1 stedelijk secretaris heeft voortgebracht! Bovendien vindt na afschaffing van dit privilege geen enkele benoeming meer plaats van een familielid in een ambtelijke functie in Vlaardingen. In een brief uit 1947 schrijft een kleinzoon van Reinier dat zijn voorouders verschillende keren met succes een beroep hebben gedaan op zowel koning Willem I, II als III om dit privilege na te komen³¹. In het familiearchief Kikkert treffen we vele stukken aan van rond 1850, die hun aanspraken

op het privilege moesten bewijzen. Reinier en zijn broers menen daadwerkelijk rechten op dit privilege te kunnen laten gelden, want bij de afschaffing ervan overwegen zij het geleende geld van de koninklijke familie terug te vorderen. Op advies van verschillende advocaten zien zij van een juridische procedure af. De weg zou lang worden en bovendien zou weinig van het kapitaal voor hen overblijven door de vele nakomelingen³². Dit proces zou waarschijnlijk voor de Kikkerts slecht zijn afgelopen, want de genealoog J. F. Daarnhouwer bewijst bijna 100 jaar later, in 1954, dat hun aanspraak op het privilege niet terecht was³³. Dit privilege was overigens een laat restant van de maatschappij van vóór de franse tijd met zijn erfelijke uitzonderingen ten opzichte van het voor allen geldende, veelal ongeschreven recht.

Op 13 maart wordt Reinier als stedelijk secretaris beëdigd en geïnstalleerd door de raad³⁴. Als op 29 juni 1851 de gemeentewet van kracht wordt en de naamgeving stad voor de derde bestuurslaag gewijzigd wordt in gemeente, verandert Reiniers functienaam in gemeentesecretaris. Door zijn benoeming stijgt zijn salaris van 600 tot 1.100 gulden op jaarbasis³⁵. In 1854 komt zijn wedde zelfs op 1.400 gulden in verband met de toename van de vlaardingse bevolking boven de grens van 8.000 inwoners³⁶. Deze loonsverhogingen van in totaal meer dan 100 procent zijn waarschijnlijk voldoende om nu wel in het onderhoud van zijn gezin te kunnen voorzien, want op 7 juli 1852 verkoopt Reinier zijn boekhandel annex bibliotheek aan de Hoogstraat aan Johan August Kanngieser voor 3.200 gulden³⁷. Kanngieser zet Reiniers boekhandel voort. Zijn woonhuis aan de Kwakelsteeg verkoopt hij openbaar in december 1853 aan de gebroeders Steyger³⁸. Inmiddels is Reiniers gezin verhuisd naar de Hoogstraat³⁹.

Dat de nieuwe secretaris zichzelf een zeer consciëntieuze ambtenaar acht, kunnen we opmaken uit de inventarisatie van de stedelijke archieven van Vlaardingen, waarmee hij, ingevolge zijn instructie is belast. Voorafgaande aan de inventarisatie schrijft hij: 'met deze ongezellige, veel studie vereischende, zeer hoofdbrekende, en geestafmattende bemoeijng, tevens verdrietig en altijd tusschentijds, vroeg en laat verrigt, zijn lange maanden verlopen'⁴⁰. Is hij een doorzetter of een overdrijver?

In juni 1858 start hij, na de geboorte van zijn dertiende kind, wederom met een bijbetrekking, nu als commissienair in 'haring, gezouten visch in soorten, mitsgaders stokvisch'. De reden ervan geeft Reinier in zijn circulaire, die hij aan alle besturen van middelgrote gemeenten verstuurt: 'De ontoereikendheid van mijn ambtelijke betrekking als gemeentesecretaris van Vlaardingen, om bij gemis van eenig het minste fortuin, daarmede in de behoeften van mijn talrijk gezin en sints een reeks van jaren, zeer tegenspoedig gezin te kunnen voorzien, deed mij zolang en vergeefs uitzien naar eenig middel om mijn lot, en dat van mijn Echtgenoot en

onze twaalf alle nog onverzorgde kinderen eenigermate te verbeteren'⁴¹. Gelet op zijn vooraanstaande functie, wijst Kikkert de geachte lezer op zijn goede betrekkingen met de vlaardingse reders en belooft de beste vissoorten tegen de laagste prijzen op te kopen. In 1867 doet Reinier zijn commissiehandel over aan zijn kinderen⁴².

In augustus 1866 verhuist Reinier met zijn gezin naar de Schiedamseweg, wijk E, nr 93. In 1871 vertrekt hij naar de gemeente Vlaardingse-Ambacht. Hier vestigt hij zich aan de Kethelweg. In 1876 gaat hij in één

Het gezin van Reinier Kikkert en Hillegonda van Letten van Rossen, ca 1865.

van de nieuwe huizen aan de Nieuwelaan wonen⁴³.

Op zaterdag 19 en zondag 20 november 1870 viert Reinier zijn 50-jarig jubileum als gemeenteambtenaar. Door het gemeentebestuur wordt hij op zaterdagmorgen in het stadhuis bij monde van burgemeester Pieter Karel Drossaart gelukgewenst en uit dank voor zijn plichtsbetrachting krijgt hij een zilveren inktkoker op een ebbenhouten voetstuk en een schild met daarin gegraveerd 'het gemeentebestuur van Vlaardingen aan de secretaris R. Kikkert - 1820 - 20 november 1870 -' aangeboden⁴⁴. Bovendien stelt de burgemeester hem een jaarlijkse gratificatie in het vooruitzicht. Reinier is door deze geschenken en felicitaties zo ontroerd, dat hij verklaart 'door de hem onverhoeds beschoren verrassing van het ogenblik niet in staat te zijn om naar vereisch zijnen dank uit te spreken als diep bewogen door het gehoorde'. Reinier kennende vermoeden we dat de gratificatie wel het meest tot zijn gemoedsbeweging bijdroeg. Desondanks voelt Reinier zich verplicht om op deze feestelijke dag zijn voornemen kenbaar te maken, om zich na 50 trouwe dienstjaren uit gemeentedienst terug te trekken, zowel om huiselijke redenen als vanwege zijn hoge leeftijd. En hij verzoekt in één adem door het gemeentebestuur hem een pensioen toe te kennen, hoewel hij op de hoogte is van het afwijzend standpunt van het gemeentebestuur inzake pensioentoekenningen. Hierop antwoordt de verraste burgemeester, dat zelfs door hem de hoogst mogelijke pensioenuitkering te verstrekken, hij wegens zijn talrijk gezin toch in een financieel zeer ongunstige positie zou geraken. Nadat door alle aanwezigen hem 'als het waren een riem onder het hart gestoken is om naar beste vermogen voort te gaan als secretaris', verklaart Kikkert, 'die deszelfs fel bewogen gemoedsaandoening niet of ternauwernood kon beheeren', zijn ontslagbesluit nog eens in overweging te nemen. Op de vroege zondagmorgen wordt het huis van de jubilaris aan de Schiedamseweg feestelijk versierd. Om 12 uur overhandigt hervormd predikant W. C. Rhiem hem namens een comité 'een rijk geschenk' en een liber amicorum als bewijs van hoogachting en erkentelijkheid⁴⁵. Hierna brengen zijn kinderen een Ontboezeming ten gehore⁴⁶. Tot laat in de avond duurt de feestviering voort. In de eerstvolgende raadsvergadering op 30 december, bekrachtigt de raad het gratificatievoorstel⁴⁷. Echter, Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland gaan hiermee

niet akkoord, omdat de salarissen van gemeentesecretarissen bij koninklijk besluit zijn vastgelegd. Door het toekennen van een jaarlijkse gratificatie wordt dit besluit ontboden⁴⁸. In de vergadering van de gemeenteraad van 15 februari 1871 wordt het besluit dan ook ingetrokken, uiteraard tot niet gering ongenoegen van Reinier Kikkert.

Hoewel Reinier nog tijdens zijn gouden ambtsjubileum onder druk is gezet om in functie te blijven, kost het functioneren hem als gemeentesecretaris steeds meer moeite. In 1880 is hij 77 jaar oud, en dat in die tijd! Zijn gezondheid gaat sterk achteruit. Steeds minder verschijnt hij op het stadhuis. De overige twee secretarie-

Burgemeester Pieter Karel Drossaart in ambtskostuum, ca 1870.

ambtenaren moeten hierdoor regelmatig tot 's avonds laat overwerken. Als Reinier van november 1879 tot februari 1880 ziek is, is voor het gemeentebestuur de maat vol. In de na zijn herstelmelding eerstvolgende vergadering van het college van burgemeester en wethouders, op 17 maart 1880, verzoekt de burgemeester Reinier ontslag te nemen⁴⁹. Reinier ziet zelf ook de onhoudbaarheid van zijn positie in en gaat hiermee accoord. In de vergadering van 19 maart deelt de burgemeester het voorgenomen ontslag van de gemeentesecretaris aan de gemeenteraad mee, en stelt J. Schravendijk en K. Hoogendijk Jz. als kandidaten voor de functie voor⁵⁰. Kikkert, die niet aanwezig was, verneemt het behandelde de volgende dag uit de krant⁵¹.

Inmiddels is hij evenwel op zijn besluit teruggekomen, en hij schrijft aan alle raadsleden een weinig vleierende brief⁵². In deze brief verzoekt hij niet mee te werken aan zijn ontslag, omdat hij geen ontslag gevraagd heeft. Ook is hij niet door de raad gehoord. Tevens verwijst hij naar de belofte die het gemeentebestuur hem tijdens de viering van zijn gouden ambtsjubileum heeft gedaan: 'bij verval en afnemend vermogen consideratie gebruikt en des noodigs eenige hulp zou beschikbaar worden'. Op 24 maart komt hij, waarschijnlijk weer onder druk van burgemeester Drossaart, wederom op zijn besluit terug, want voor het begin van de raadsvergadering dient hij zijn ontslagbrief in⁵³. Nadat wederzijds de gebruikelijke dankwoorden rijkelijk zijn geuit, verleent de raad hem eervol ontslag⁵⁴. Als eerste vlaardingse ambtenaar ontvangt hij van het gemeentebestuur een pensioen van 1.000 gulden per jaar! Kikkert, die zoals voorspelbaar was ook nu weer het onderste uit de kan tracht te halen, verzoekt hierop dit bedrag te verhogen tot 1.200 gulden. De raad wijst dit rekest verontwaardigd en resoluut van de hand. Tot Reiniers opvolger wordt Jo Schravendijk, eerste klerk ter secretarie, benoemd.

Door enkele vlaardingse burgers wordt na het bekend worden van zijn ontslag spontaan een actie op touw gezet om de vertrekkende gemeentesecretaris te danken voor zijn dienstbetoon aan de vlaardingse gemeenschap. Hierop is Reinier niet gesteld. Op 10 april verschijnt in de Nieuwe Vlaardingsche Courant een advertentie, waarin hij verzoekt hieraan niet mee te werken. Zijn wens wordt geëerbiedigd, want zijn afscheid vol-

trekt zich in stilte. In een open brief, gepubliceerd in de NVC van 1 mei, neemt hij als gemeentesecretaris afscheid van de vlaardingse burgers.

Nog vijf jaar geniet Reinier van zijn welverdiende rust. Na een langdurige ziekte overlijdt hij op 82-jarige leeftijd op zaterdag 15 februari 1885. In stilte wordt hij op de algemene begraafplaats aan het Emaus begraven.

Nawoord

Reinier Kikkert blijft een raadsel. Hij stelde permanent salariseisen, op het querulante af, maar hij heeft daarbij toch vaak uiteindelijk zijn zin gekregen. Waren zijn éénmansvakbondsakties het gevolg van moed of van onevenwichtige emotionaliteit, zoals we die met name zien bij zijn huldiging in 1870 en bij zijn ontslag in 1880? Of waren zijn pogingen pure noodzaak in een voortdurende strijd voor een menswaardig bestaan voor zijn grote gezin. Ambtenaren hadden in de vorige eeuw naast een lage status ook een schamele bezoldiging. Daar staat weer tegenover dat Kikkert vindingrijk en gedreven was in zijn bijbanen: boekverkoper, veilinghouder, commissionair in haring en vis. Kortom een merkwaardig man die menigmaal onze lachlust opwekt, maar die we daarmee mogelijk toch te kort doen.

Bijlage

- I. Pieter Kikkert, geboren Leiden 16 september 1775, comptoirhouder en stedelijk ontvanger, overleden Vlaardingen 27 november 1855, zoon van Hendrik en Catharina Klinkenberg, trouwt in Leiden 11 maart 1798 Catharina Johanna Heijblom, geboren Leiden 7 juni 1777, overleden Vlaardingen 14 september 1840, dochter van Arnoldus en Petronella Honkoop.

Uit dit huwelijk geboren:

1. Hendrik, geboren Leiden 24 september 1798, stedelijk ontvanger, reder, vice-consul van Spanje, overleden Vlaardingen 5 september 1863, trouwt Vlaardingen 29 mei 1822 Cornelia Dorsman.
2. Petronella Catharina, geboren Leiden, 13 november 1799, overleden Vlaardinger-Ambacht 26 juli 1872.
3. Pieter Jacobus, geboren Leiden 9 augustus 1801, overleden Montfoort 24 augustus 1886, trouwt Leiden 11 februari 1841 Adriana Warnaar.
4. Reinardus, volgt II.
5. Catharina Arnoldina Elizabeth, geboren Schiedam 3 mei 1804, overleden Vlaardingen 18 mei 1883.
6. Sophia, geboren Schiedam 23 november 1805, overleden Leiderdorp 5 april 1861.
7. Maria Johanna, geboren Schiedam 20 juli 1807, overleden Vlaardingen 4 augustus 1819.
8. Paulus, geboren Schiedam 26 december 1808, begraven Vlaardingen 14 november 1810.
9. Paulus, geboren Vlaardingen 26 oktober 1810, overleden Vlaardingen 12 februari 1837, trouwt Vlaardingen 9 juli 1834 Cornelia de Bruijn.
10. Johanna Petronella, geboren Vlaardingen 3 maart 1812, overleden Vlaardingen 15 augustus 1812.
11. Pieter, geboren Vlaardingen 12 juni 1813, overleden Hoogvliet 30 december 1851, trouwt 1e Strijen 1 juni 1836 Elisabeth Romeijn, trouwt 2e Strijen 16 maart 1848 Pietertje Diepenhorst.
12. Simon, geboren Vlaardingen 29 oktober 1815, overleden Weltevreden (Batavia) 27 september 1861, trouwt 1e Rotterdam 17 juli 1844 Marie van Beest, trouwt 2e Zwartewaal 12 april 1848 Jacoba Hollaar.

- II. Reinardus Kikkert, geboren Leiden 23 januari 1803, gemeentesecretaris, overleden Vlaardingen 15 februari 1885, trouwt 1e Vlaardingen 23 augustus 1826 Clazijna Drop, geboren Vlaardingen 12 september 1806, overleden Vlaardingen 14 augustus 1828, dochter van Arij en Pietermetletje van Gijn, trouwt 2e Brielle 14 september 1831 Anna Jacoba de Graaff, geboren Middelharnis 17 maart 1806, overleden Vlaardingen 2 juli 1839, dochter van Jacob en Leonora Adriana van den Heuvell, trouwt 3e Vlaardingen 19 februari 1840 Adriana Jacoba de Graaff, geboren Brielle 16 december 1815, overleden Vlaardingen 7 juli 1842, dochter van Jacob en Leonora Adriana van den Heuvell, trouwt 4e Vlaardingen 1 november 1843 Hillegonda van Letten van Rossen, geboren Vlaardingen 26 februari 1821, overleden Rotterdam 25 december 1890, dochter van Arij van Rossen en Maria Klink.

Uit het eerste huwelijk geboren:

1. Petronella, geboren Vlaardingen 9 juli 1827, overleden Schiedam 2 juni 1895, trouwt Vlaardingen 9 juli 1856 Hendrik Christiaan van Abshoven, timmerman en aannemer.

Uit het tweede huwelijk geboren:

2. Anna Kornelia, geboren Vlaardingen 22 juni 1832, overleden Vlaardingen 14 augustus 1849.
3. Anna Jacoba, geboren Vlaardingen 2 februari 1834, overleden 's-Gravenhage 12 april 1886, trouwt 's-Gravenhage 22 mei 1867 Willem Cornelis Pontier, rijksambtenaar (hij hertrouwt nr 10).
4. Johanna Petronella, geboren Vlaardingen 14 oktober 1835, overleden 's-Gravenhage 3 mei 1911, trouwt 1e Helvoirt 7 mei 1884 Theodorus Straatmaker, legerofficier, trouwt 2e Vierpolders 25 april 1890 Johannes Andries Marinus Haak, drukker en schilder.
5. Paulina Cornelia, geboren Vlaardingen 9 augustus 1837, overleden Vlaardingen 16 oktober 1920, trouwt Vlaardingen 4 oktober 1876 Johannes Cornelis Maarleveld, hoofdonderwijzer.

Uit het derde huwelijk geboren:

6. Pieter, geboren Vlaardingen 27 juni 1840, overleden Vlaardingen 21 juli 1840.

Uit het vierde huwelijk geboren:

7. Maria, geboren Vlaardingen 8 juli 1844, overleden Hilversum 18 december 1925, trouwt

Vlaardinger-Ambacht 31 maart 1875 Willem Corstiaan Prins, hoofdonderwijzer.

8. Catharina, geboren Vlaardingen 26 maart 1846, overleden Vlaardingen 6 december 1886, trouwt Vlaardingen 19 augustus 1868 Pieter Maarleveld, timmerman.
9. Klazina, geboren Vlaardingen 3 juni 1848, overleden 's-Gravenhage 4 maart 1920.
10. Anna Kornelia, geboren Vlaardingen 29 april 1850, overleden 's-Gravenhage 28 januari 1940, trouwt Willem Cornelis Pontier (wedenaar van 3) rijksambtenaar.
11. Hillegonda, geboren Vlaardingen 6 juni 1852, overleden Delft 9 februari 1918, trouwt Vlaardingen 18 december 1879 Leonard Karel Hazelhorst, hoofdonderwijzer.
12. Adriana Jacoba, geboren Vlaardingen 28 juni 1854, overleden Delft 1 mei 1930, trouwt Vlaardingen 3 juli 1879 Joris Heesterman, broodbakker.
13. Reinardus Hendrik, geboren Vlaardingen 15 augustus 1857, schrijver, overleden Rotterdam 12 juni 1891.
14. Jacomina Johanna, geboren Vlaardingen 1 november 1859, overleden 's-Gravenhage 7 februari 1936, trouwt Vlaardingen 2 september 1886 Jan Riedijk, fabrikant en sigarenwinkelier.
15. Sophia Frederica Mathilda, geboren Vlaardingen 20 augustus 1863, overleden Heemstede 2 juli 1950, trouwt Briels Nieuwland 27 september 1888 Henri Fievez de Malines van Ginkel, rijksambtenaar.

Noten:

- 1 Archiven Gemeentebestuur Vlaardingen, 1813-1962 (AGV), ingekomen brieven, 1 november 1848, agendanr 452. Voorlopig inventarisnummer (inv. nr) 373. Gemeentelijke Archiefdienst Vlaardingen (=GAV).
- 2 A. A. Vorsterman van Oyen, Stam- en wapenboek van aanzienlijke nederlandsche familiën met genealogische en heraldische aantekeningen (Groningen, 1888) deel III, blz. 154.
- 3 S. W. Melchior, Het Enkhuizer geslacht Semeyns. Overdruk uit: De Speelwagen.
- 4 Notariële Archiven Vlaardingen (=NAV), inv. nr 85, akte-nr 101. GAV.
- 5 Archiven Stadsbestuur Vlaardingen (=ASV), akten van indem-niteit, inventaris Hoogendijk, nr 399. GAV.
- 6 Gerard A. Vroom, De wollen wanten van de Vriendschap; de gebeurtenissen rond een IJslandvaarder in 1811. In: Historisch Jaarboek Vlaardingen 1981 (Vlaardingen, 1981), 125-142.
- 7 AGV, ingekomen brieven, 3 augustus 1813, agendanr 448. Voorlopig inv. nr 238. GAV.
- 8 Op 1 november 1870 vierde Reinier zijn 50-jarig ambtsjubileum. Zijn benoemingsbesluit is niet aangetroffen in de archieven.
- 9 AGV, register van patentschuldigen, 1822, blz. 53. Voorlopig inv. nr 2408. GAV.
- 10 AGV, register van patentschuldigen, 1823, blz. 10. Voorlopig inv. nr 2409. GAV.
- 11 NAV, inv. nr 105, aktenr 34. GAV.
- 12 AGV, register van patentschuldigen, 1825, blz. 53. Voorlopig inv. nr 2409. GAV.
- 13 Generale Naamlijst of beredeneerde catalogus der boekwerken uitmakende de openbare leesbibliotheek van R. Kikkert, boekhandelaar te Vlaardingen, opgericht in 1827. Vlaardingen, 1830.
- 14 NAV, inv. nr 186, aktenr 271. GAV.
- 15 A. van der Hoeven, Geschiedenis der stad Vlaardingen, voor het opkomend geslacht. In gesprekken. Vlaardingen, 1840.
- 16 Archief familie Kikkert, niet geïnventariseerd. GAV.
- 17 A. Bijl Mz., De erfgenamen van Clara van Sparwoude. In: De Navorscher, 95 (1954/5), blz. 50-67.
- 18 NAV, inv. nr 115, aktenr 28. GAV.
- 19 NAV, inv. nr 115, aktenr 29. GAV.
- 20 AGV, register van patentschuldigen, 1844/4, blz. 64. Voorlopig inv. nr 2416. GAV.
- 21 AGV, register van patentschuldigen, 1829, blz. 30. Voorlopig inv. nr 2411. GAV.
- 22 Als noot 1.
- 23 AGV, notulen van de stedelijke raad, 6 november 1848. Voorlopig inv. nr 4, blz. 197. GAV.
- 24 AGV, ingekomen brieven, januari 1850, agendanr 42. Voorlopig inv. nr 378. GAV.
- 25 AGV, reglement voor het bestuur der stad Vlaardingen, 1824. Voorlopig inv. nr 2081. GAV.
- 26 AGV, notulen van de stedelijke raad, 4 februari 1850. Voorlopig inv. nr 4, blz. 281-282. GAV.
- 27 AGV, notulen van het college van burgemeester en wethouders, 6 februari 1850. Voorlopig inv. nr 130, blz. 28. GAV.
- 28 AGV, ingekomen brieven, 18 februari 1850, agendanr 93. Voorlopig inv. nr 378.

- 29 Concepten van deze brief aanwezig in de archiefbibliotheek, GAV.
- 30 Koninklijk Besluit 1850, nr 43. Archief kabinet des konings, 1841-1897. Inv. nr 602. Algemeen Rijksarchief, 's-Gravenhage.
- 31 Brief van W. C. Maarleveld aan Corrie . . . , 28 oktober 1947. GAV.
- 32 Als noot 31.
- 33 J. F. Daarnhouwer, Een legende definitief ontzenuwd. In: Gens Nostra, 9 (1954), blz. 185-188.
- 34 AGV, notulen van de stedelijke raad, 13 maart 1850. Voorlopig inv. nr 4, blz. 296. GAV.
- 35 AGV, gemeenterekeningen 1849 en 1851. Voorlopige inv. nrs 2302 en 2304. GAV.
- 36 AGV, gemeenterekening 1854. Voorlopig inv. nr 2307. GAV.
- 37 NAV, notaris J. H. Knottebelt, akte datum 7 juli 1852, nr. 74. GAV.
- 38 NAV, notaris J. H. Knottebelt, akte data 14 en 21 december 1853, nrs 163 en 172. GAV.
- 39 AGV, bevolkingsregister 1850-1860, deel A, blz. 205. GAV.
- 40 AGV, inventaris van het archief van het stads- en gemeente-bestuur, 1853. Voorlopig inv. nr 2083. GAV.
- 41 Circulaire aanwezig in archiefbibliotheek, GAV.
- 42 AGV, register van patentschuldigen, 1867, blz. 39. Voorlopig inv. nr 2416. GAV.
- 43 AGV, bevolkingsregisters Vlaardingen, 1861-1880, deel E-1, blz. 178, deel G-2, blz. 259; bevolkingsregister Vlaardinger-Ambacht, inv. nr 872, blz. 13. GAV.
- 44 AGV, notulen van het college van burgemeester en wethouders, 19 november 1879. Voorlopig inv. nr 150, blz. 119. GAV.
- 45 Vlaardingsche Courant, 23 november 1870.
- 46 Ontboezeming bij het viertien van de vijftigjarige ambtsvervulling van onzen geachten vader R. Kikkert, 20 november 1870. Drukwerk. GAV.
- 47 AGV, notulen van de gemeenteraad, 30 december 1870. Voorlopig inv. nr 11, blz. 220. GAV.
- 48 AGV, ingekomen brieven, 24 januari 1871, agendanr 320. Voorlopig inv. nr 429.
- 49 AGV, notulen van het college van burgemeester en wethouders, 17 maart 1880. Voorlopig inv. nr 160, blz. 19. GAV.
- 50 AGV, notulen van de gemeenteraad, 19 maart 1880. Voorlopig inv. nr 15, blz. 45. GAV.
- 51 Nieuwsblad gewijd aan de belangen van Vlaardingen, IJselmonde, Kralingen en de Hoeksche Waard, 20 maart 1880.
- 52 Eén van deze brieven, gericht aan het raadslid J. C. van Büüren van Heyst, is in het bezit van de Stichting Streekmuseum Jan Anderson.
- 53 AGV, ingekomen brieven, maart 1880, agendanr 70. Voorlopig inv. nr 447. GAV.
- 54 AGV, notulen van de gemeenteraad, 24 maart 1880. Voorlopig inv. nr 15, blz. 45. GAV.